

AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI

Qosimova Zilola Arifjanovna

Vazirlar Mahkamasi qoshidagi

Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi

Global menejment yo‘nalishi tabalasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada aksiyadorlik jamiyatlarining innovatsion faoliyatini takomillashtirish masalalari chuqur tahlil qilinadi. Avvalo, innovatsion faoliyatning mohiyati va uning aksiyadorlik jamiyatlari rivojlanishidagi o‘rni yoritilgan. Shuningdek, innovatsion jarayonga ta’sir qiluvchi ichki va tashqi omillar – boshqaruv tizimi, moliyaviy resurslar, kadrlar salohiyati, davlat siyosati, bozor raqobati kabi omillar alohida ko‘rib chiqilgan. Maqolada O‘zbekiston misolida aksiyadorlik jamiyatlarining innovatsion faoliyatdagi amaliy holati tahlil qilinib, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish bo‘yicha takliflar ishlab chiqilgan. Xususan, ilg‘or texnologiyalarni joriy etish, kadrlar salohiyatini oshirish va davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlovchi mexanizmlarni kuchaytirish maqolaning asosiy takliflari sifatida ilgari suriladi.

Kalit so‘zlar: Innovatsion menejment, strategik rivojlanish, aksiyadorlik boshqaruvi, texnologik yangilanish, innovatsion tashabbuslar, korporativ transformatsiya, innovatsiyalarni moliyalashtirish, raqobatbardoshlik, intellektual salohiyat, modernizatsiya siyosati.

Abstract: This article provides an in-depth analysis of the issues of improving the innovative activities of joint-stock companies. First of all, the essence of innovative activity and its role in the development of joint-stock companies are highlighted. Also, internal and external factors affecting the innovative process are separately considered - such as the management system, financial resources, human resources, state policy, market competition. The article analyzes the practical situation of joint-stock companies in innovative activities on the example of Uzbekistan, develops existing problems and proposals for their elimination. In particular, the introduction of advanced technologies, increasing human resources and strengthening state support mechanisms are put forward as the main proposals of the article.

Keywords: Innovation management, strategic development, joint-stock management, technological innovation, innovative initiatives, corporate transformation, innovation financing, competitiveness, intellectual potential, modernization policy.

Аннотация: В данной статье дается глубокий анализ вопросов совершенствования инновационной деятельности акционерных обществ. В

первую очередь, освещается сущность инновационной деятельности и ее роль в развитии акционерных обществ. Также отдельно рассматриваются внутренние и внешние факторы, влияющие на инновационный процесс, - такие как система управления, финансовые ресурсы, кадровые ресурсы, государственная политика, рыночная конкуренция. В статье анализируется практическое положение акционерных обществ в инновационной деятельности на примере Узбекистана, разрабатываются существующие проблемы и предложения по их устранению. В частности, в качестве основных предложений статьи выдвигаются внедрение передовых технологий, увеличение кадрового потенциала и усиление механизмов государственной поддержки.

Ключевые слова: Инновационный менеджмент, стратегическое развитие, акционерное управление, технологические инновации, инновационные инициативы, корпоративная трансформация, финансирование инноваций, конкурентоспособность, интеллектуальный потенциал, политика модернизации.

Kirish

Bugungi kunda jahon iqtisodiyotida kechayotgan keskin raqobat va texnologik o'zgarishlar sharoitida aksiyadorlik jamiyatlarining barqaror rivojlanishi innovatsion faoliyatning samarali yo'lga qo'yilishiga bevosita bog'liqdir. Innovatsiyalar har qanday xo'jalik yurituvchi subyektning iqtisodiy salohiyatini oshirish, mahsulot va xizmatlar sifatini yaxshilash, bozor talablariga moslashish va yangi imkoniyatlar yaratishda muhim omil hisoblanadi. Ayniqsa, aksiyadorlik jamiyatlari kabi yirik xo'jalik tuzilmalarida innovatsion faoliyatni tizimli ravishda rivojlantirish strategik ustuvorlikka ega. Mamlakatimizda bozor iqtisodiyotiga bosqichma-bosqich o'tish jarayonida aksiyadorlik jamiyatlari sanoat, xizmat ko'rsatish va boshqa tarmoqlarda muhim iqtisodiy subyektlar sifatida shakllanmoqda. Shu bilan birga, ularning innovatsion salohiyati hali to'liq ishga solinmagan bo'lib, bu sohada chuqur ilmiy-amaliy tahlil va takomillashtirish choralari ishlab chiqish dolzarb masalaga aylangan. Ushbu maqolada aynan shu muammolar tahlil qilinadi, mavjud ichki va tashqi omillar ko'rib chiqiladi va innovatsion faoliyatni takomillashtirish yo'llari taklif etiladi.

Asosiy qism

Aksiyadorlik jamiyatlari – bu yuridik shaxs maqomiga ega bo'lgan va aksiyadorlar tomonidan boshqariladigan tijorat tashkilotlari bo'lib, ular mamlakat iqtisodiyotida muhim rol o'ynaydi. Ular ko'plab sanoat, xizmat ko'rsatish, qurilish va boshqa tarmoqlarda faoliyat yuritib, katta ishlab chiqarish quvvatiga, moliyaviy resurslarga va texnologik infratuzilmaga ega. Bozor iqtisodiyoti sharoitida aksiyadorlik jamiyatlari investorlar uchun ochiqligi, dividend siyosati va shaffof boshqaruv tizimi bilan ajralib turadi. Shu sababli, bu tashkilotlar innovatsiyalarni joriy qilishda, yangi texnologiyalarni amaliyotga tatbiq etishda ilg'or o'rin tutadi.

Innovatsion faoliyat – bu yangi mahsulotlar yaratish, mavjud ishlab chiqarish jarayonlarini takomillashtirish, xizmat ko‘rsatish sifatini oshirish va boshqaruv tizimini modernizatsiya qilishga qaratilgan harakatlar majmuasidir. Aksiyadorlik jamiyatlarida bu faoliyat kompaniyaning raqobatbardoshligini oshirish va bozorda o‘z o‘rnini mustahkamlashda asosiy omil hisoblanadi. Innovatsion yondashuv kompaniyaga nafaqat iqtisodiy samaradorlik, balki ijtimoiy va ekologik barqarorlikni ta‘minlash imkonini ham beradi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida aksiyadorlik jamiyatlari innovatsion rivojlanishning lokomotivi sifatida maydonga chiqmoqda. Ularning faoliyati bevosita mahsulotlar va xizmatlar sifatini oshirish, ichki va tashqi investitsiyalarni jalb qilish, xalqaro bozorlarga chiqish imkoniyatlarini kengaytirish kabi jihatlardan ajralib turadi. Xususan, aksiyadorlik asosida tashkil etilgan yirik korxonalar iqtisodiy o‘sish, yangi ish o‘rinlari yaratish va fan-texnika yutuqlarini amaliyotga joriy etishda muhim rol o‘ynaydi. Ularning raqobatbardoshligi esa asosan innovatsion yondashuvlar samaradorligiga bog‘liqdir.

A) **Innovatsion boshqaruv modeli:** An‘anaviy vertikal boshqaruv tizimi innovatsiyalarni tezkor joriy qilishga to‘sqinlik qilishi mumkin. Shu bois ko‘p hollarda gorizontal, loyihaviy boshqaruv tizimlari afzal ko‘rilmoqda. Bu esa tezkor qaror qabul qilish va resurslarni maqbul taqsimlashga xizmat qiladi.

B) **Moliyalashtirish mexanizmlari:** Aksiyadorlik jamiyatlarida innovatsion loyihalar uchun alohida budget ajratilishi zarur. Bundan tashqari, xususiy investorlar, grantlar va davlat dasturlaridan moliyaviy qo‘llab-quvvatlash tizimini yo‘lga qo‘yish katta samara beradi.

C) **Inson resurslari va R&D:** Innovatsion faoliyatning yuragi bu — ilmiy izlanish va tajriba-sinov ishlari (R&D). Yangi mahsulotlar yaratish, yangi texnologiyalarni tadbiq etish uchun kompaniya doirasida ilmiy guruhlar, laboratoriyalar, yoki startap inkubatorlar faoliyat yuritishi muhimdir.

D) **Ichki innovatsion muhit:** Korxonada xodimlarning yangilik yaratishga bo‘lgan qiziqishi, fikr almashinuvi va takliflar tizimi mavjud bo‘lsa, innovatsion muhit shakllanadi. Har bir xodimni ijodiy fikrlashga undash va uning takliflarini rag‘batlantirish kompaniya uchun kutilmagan kashfiyotlar eshigini ochadi.

Normativ-huquqiy muhit innovatsiyalarni qo‘llab-quvvatlaydigan qonunchilik tizimi (intellektual mulk himoyasi, soliq imtiyozlari, subsidiya siyosati) tashkilotlarga ishonch bilan sarmoya kiritish imkonini beradi. **Bozor infratuzilmasi** raqobatbardosh bozor va yetarli logistika infratuzilmasi mavjud bo‘lsa, yangi mahsulotlar tezroq va samaraliroq bozorga chiqadi. **Tashqi innovatsion tarmoqlar** universitetlar, texnoparklar, startaplar bilan hamkorlik qilish, xorijiy tajribani o‘rganish aksiyadorlik jamiyatlariga o‘z innovatsion salohiyatini oshirish imkonini beradi. **Raqamli transformatsiya** sun‘iy intellekt, big data, IT kabi texnologiyalarni integratsiya qilish

orqali innovatsion faoliyat yangi bosqichga ko'tariladi. Bu esa faqat texnik emas, balki strategik yondashuvni ham talab qiladi.

Quyidagi strategik chora-tadbirlar orqali innovatsion faoliyat samaradorligini oshirish mumkin:

A) **Innovatsion strategiyalar ishlab chiqish va joriy etish** – Har bir aksiyadorlik jamiyati o'z faoliyat yo'nalishidan kelib chiqqan holda aniq innovatsion strategiyaga ega bo'lishi kerak.

B) **Raqamli texnologiyalarni integratsiyalash** – Raqamli platformalar, sun'iy intellekt va avtomatlashtirish tizimlari yordamida innovatsion jarayonlarni optimallashtirish.

C) **Ilmiy hamkorlik va texnologik transfer** – Oliy ta'lim muassasalari va ilmiy-tadqiqot institutlari bilan hamkorlikda zamonaviy ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirish.

D) **Xodimlarni innovatsiyaga yo'naltirish** – Ijodkor xodimlarni aniqlash, ularni rag'batlantirish va malaka oshirish kurslari orqali innovatsion fikrlashni rivojlantirish.

E) **Startaplarni qo'llab-quvvatlash** – Ichki inkubatsiya markazlari orqali yangi g'oyalarni aniqlash, startap loyihalarni moliyalashtirish va ular asosida yangi bo'linmalar ochish.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, aksiyadorlik jamiyatlarining raqobatbardoshligi va uzoq muddatli rivojlanishi bevosita innovatsion faoliyatning samaradorligiga bog'liqdir. Zamonaviy iqtisodiy muhitda innovatsiyalar — bu nafaqat texnologik yangiliklar, balki strategik fikrlash, boshqaruv yondashuvlari va ijtimoiy-iqtisodiy moslashuvchanlikning asosi sifatida e'tirof etilmoqda. Maqolada tahlil qilingan ichki va tashqi omillar innovatsion jarayonlarga ta'sir qiluvchi asosiy kuchlar bo'lib, ularni kompleks yondashuv asosida boshqarish — korxonaning innovatsion salohiyatini kuchaytiradi. Ayniqsa, raqamli texnologiyalarni joriy etish, ilmiy-tadqiqot bilan ishlab chiqarish integratsiyasini kuchaytirish, inson resurslariga sarmoya kiritish, shuningdek, davlat siyosatining izchil qo'llab-quvvatlashi muhim ahamiyatga ega. Shu bois, aksiyadorlik jamiyatlari o'z innovatsion strategiyalarini shakllantirishda faqat ichki imkoniyatlarga tayanib qolmasdan, tashqi muhitdagi o'zgarishlarga moslashuvchan yondashishi, ilg'or xalqaro tajribalarni o'rganib, o'z amaliyotiga joriy etishi zarur. Faqat mana shunday tizimli va uzoq muddatli yondashuv bilangina innovatsiyalarni kompaniya madaniyatining ajralmas qismiga aylantirish, natijada iqtisodiy barqarorlik va milliy raqobatbardoshlikka erishish mumkin bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdukarimov, K. X., & Mahmudov, N. A. (2020). Innovatsion menejment. Toshkent: Iqtisodiyot va moliya.
2. Karimov, I. A. (2008). Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: Ma'naviyat.
3. OECD. (2023). Innovation in firms: A microeconomic perspective. <https://www.oecd.org/innovation>
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2022). 2022–2026 yillarda innovatsion rivojlanish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida (PQ–186-son qaror). <https://lex.uz>
5. O'zbekiston Respublikasi. (n.d.). Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida [Qonun]. <https://lex.uz>
6. Porter, M. E. (1985). Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance. New York: Free Press.
7. Schumpeter, J. A. (1934). The theory of economic development. Cambridge: Harvard University Press.
8. Tursunov, B. O. (2021). Korxonaning investitsiyaviy va innovatsion faoliyati. Toshkent: Iqtisodiyot.
9. Ulqinboyeva, N. (2023). Aksiyadorlik jamiyatlarining innovatsion strategiyasi. Iqtisodiyot va innovatsiyalar, (4).
10. World Bank. (2022). Enhancing innovation ecosystems in emerging economies. <https://www.worldbank.org>